

تأثیر تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی حسابرسان با توجه به نقش میانجی استدلال اخلاقی

وحید اسکو^۱

مجید مرادی^۲

رضا شایگان مهر^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۴

چکیده

این پژوهش باهدف تأثیر تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی حسابرسان با توجه به نقش میانجی استدلال اخلاقی شکل گرفت. پژوهش حاضر از نظر روش گردآوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی و همبستگی و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه حسابرسان عضو جامعه حسابداران رسمی باشد. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان تعداد ۳۳۸ نفر و روش نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس بود. در پژوهش حاضر برای سنجش متغیرهای پژوهش از پرسشنامه استفاده شد. محقق؛ داده‌های به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه را پس از استخراج و طبقه‌بندی از طریق نرم‌افزار Smart PLS مورد تجزیه تحلیل قرار داده است. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد، تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی تأثیر دارد و تفکر انتقادی بر استدلال اخلاقی تأثیر دارد. استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی تأثیر دارد. استدلال اخلاقی نقش میانجی را در ارتباط بین تفکر انتقادی و عملکرد شغلی ایفا می‌کند. حسابرسانی که تفکر انتقادی دارند، در بیان نظرات و ارزیابی‌ها به شفافیت و صداقت بیشتری پایبند هستند. این موضوع می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی به حرفه حسابرسی کمک کند. حسابرسانی که به اصول اخلاقی پایبندند، می‌توانند به ایجاد یک فرهنگ‌سازمانی مثبت و اخلاقی در محل کار کمک کنند. این امر می‌تواند بر روی دیگر کارکنان نیز تأثیر مثبت بگذارد.

واژه‌های کلیدی: تفکر انتقادی، استدلال اخلاقی، عملکرد شغلی.

۱. گروه علوم اداری و اقتصاد، دانشکده علوم انسانی و علوم ورزشی، دانشگاه گنبدکاووس، گنبدکاووس، ایران. (نویسنده مسئول)

vahidoskou@gonbad.ac.ir

۲. گروه حسابداری، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران. M.moradi@iau.ir

۳. گروه حسابداری، سازمان امور مالیاتی گنبدکاووس، گنبدکاووس، ایران. rezashayganmehr@gmail.com

۱- مقدمه

با توجه به پیچیدگی‌های حرفه حسابرسی، بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد شغلی حسابرسان لازم و ضروری است. عوامل متعددی بر عملکرد شغلی حسابرسان تأثیر دارد. تفکر انتقادی حسابرسان یکی از عوامل تأثیرگذار بر عملکرد بهتر آنان است. هدف این پژوهش، بررسی تأثیر تفکر انتقادی حسابرسان بر عملکرد شغلی آنان با توجه به نقش میانجی استدلال اخلاقی حسابرسان است.

تفکر انتقادی در درجه اول به‌عنوان شکلی از پردازش شناختی پیشرفته ترسیم می‌شود که افراد را در انجام تأمل عمده تسهیل می‌کند و به آن‌ها کمک می‌کند تا بر تشخیص آنچه باید باور کنند یا اعمال کنند، تمرکز کنند (انیث^۱، ۲۰۱۱؛ گریفیث و همکاران^۲، ۲۰۱۵). برای مدت طولانی، تفکر انتقادی به‌طور مداوم به‌عنوان یک هدف کلیدی در آموزش عالی پذیرفته شده است که نشان‌دهنده یک شایستگی اصلی ضروری برای قرن بیست و یکم است. علاوه بر تجلی آن در سیستم آموزش عالی، اهمیت تفکر انتقادی در سال‌های اخیر به‌طور فزاینده‌ای در خط مقدم بازار کار قرار گرفته است. تفکر انتقادی به‌عنوان ابزاری حیاتی برای انباشت موفق و توسعه سرمایه اجتماعی برای بازار کار آینده در نظر گرفته شده است. در حال حاضر، بازار کار جهانی با چالش‌های متعددی مانند کنترل مؤثر دیجیتال شدن و مقابله با تأثیر محیط‌های چند فرهنگی مواجه است. تفکر انتقادی، به‌عنوان شکلی از تفکر مرتبه بالاتر، به جویندگان کار کمک می‌کند تا آموزش حرفه‌ای خود را تقویت کنند و یک نگرش بازتابی قوی و شایستگی اصلی در یادگیری مادام‌العمر کسب کنند (گلور و پوارت^۳، ۲۰۱۳). علاوه بر این، در یک بازار کار رقابتی فزاینده، نظرات کارفرمایان اهمیت پیدا می‌کند. کارفرمایان بر این باورند که تفکر انتقادی پیش‌نیازهای مطلوبی را برای توسعه فردی و تحول سازمانی ایجاد می‌کند و آن‌ها از کارکنان می‌خواهند که توجه گسترده‌تری به تفکر انتقادی برای کسب و پردازش صحیح اطلاعات مرتبط از دنیایی که به‌سرعت در حال تغییر است، داشته باشند. در مواجهه با محیط بیرونی دائماً در حال تغییر، کارکنان باید به‌طور مؤثر از تفکر انتقادی استفاده کنند تا بهترین راه‌حل‌ها را برای مشتریان و سازمان‌های خود جستجو کنند و ارتباط نزدیک‌بین تفکر انتقادی و توسعه شغلی را برجسته کنند.

تفکر انتقادی یکی از مهارت‌های اساسی است که می‌تواند به طرز چشمگیری بر عملکرد شغلی حسابرسان تأثیر بگذارد. حسابرسان به‌عنوان افرادی که مسئولیت بررسی و ارزیابی صورت‌های مالی و اطلاعات مالی را بر عهده دارند، نیازمند توانایی تحلیل و ارزیابی دقیق داده‌ها و شواهد هستند (کریمی زیا و همکاران^۴، ۲۰۱۵). در این زمینه، تفکر انتقادی به آن‌ها کمک می‌کند تا بتوانند به‌صورت منطقی و سامانمند به مسائل نزدیک شوند و از زوایای مختلف آن‌ها را مورد بررسی قرار دهند. یکی از جنبه‌های کلیدی تفکر انتقادی، توانایی شناسایی و

¹ - Ennis

² - Griffith and Prawatt

³ - Glover et al

⁴ - Kirmizia et al

تحلیل فرضیات و پیش‌فرض‌ها است. حسابرسان با استفاده از این مهارت می‌توانند، نقاط ضعف و قوت سیستم‌های مالی را شناسایی کنند و به تصمیم‌گیری‌های بهتری دست یابند. همچنین، تفکر انتقادی به حسابرسان این امکان را می‌دهد که به‌جای پذیرش اطلاعات به‌طور سطحی، آن‌ها را به چالش بکشند و در صورت نیاز، شواهد بیشتری را جمع‌آوری کنند (فلورس و همکاران^۱، ۲۰۱۰). علاوه بر این، تفکر انتقادی به حسابرسان کمک می‌کند تا در مواجهه با شرایط پیچیده و مبهم، بهترین راه‌حل‌ها را شناسایی کنند و از اشتباهات احتمالی جلوگیری کنند. این امر نه‌تنها به بهبود کیفیت کار آن‌ها منجر می‌شود بلکه اعتماد مشتریان و ذینفعان را نیز افزایش می‌دهد (بوکارو^۲، ۲۰۱۹). با توجه به تحولات سریع در دنیای مالی و نیاز به انطباق با استانداردهای بین‌المللی، تفکر انتقادی به‌عنوان یک ابزار کلیدی برای موفقیت در حرفه حسابرسی به‌شمار می‌آید. این مهارت به حسابرسان این امکان را می‌دهد که در یک محیط پیچیده و متغیر، به تصمیم‌گیری‌های آگاهانه و مبتنی بر شواهد بپردازند و در نتیجه، عملکرد شغلی خود را بهبود بخشند.

همچنین در بررسی ادبیات حسابرسی بیان‌شده است، استدلال اخلاقی در حرفه حسابرسی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های روزمره حسابرسان به‌شمار می‌آید. در ایران، با توجه به تحولات اقتصادی و نیاز به شفافیت مالی، اهمیت استدلال اخلاقی در عملکرد شغلی حسابرسان بیش‌ازپیش احساس می‌شود. حسابرسان نه‌تنها مسئول بررسی و تأیید صورت‌های مالی هستند، بلکه باید در مواجهه با چالش‌های اخلاقی و تضاد منافع نیز تصمیمات مناسبی اتخاذ کنند (براسل و همکاران^۳، ۲۰۱۶). استدلال اخلاقی به حسابرسان کمک می‌کند تا ارزش‌ها و اصول اخلاقی را در فرآیندهای حرفه‌ای خود مدنظر قرار دهند و در مواجهه با فشارهای مختلف، از جمله فشارهای مالی یا اجتماعی، به اصول خود پایبند بمانند. این مهارت نه‌تنها به حفظ سلامت حرفه‌ای کمک می‌کند، بلکه اعتماد عمومی به حرفه حسابرسی را افزایش می‌دهد (اقبالی، ۱۴۰۳). تحقیقات نشان می‌دهد که حسابرسانی که از استدلال اخلاقی قوی‌تری برخوردارند، در تصمیم‌گیری‌های خود کمتر تحت تأثیر عوامل غیراخلاقی قرار می‌گیرند و در نتیجه، عملکرد بهتری از خود نشان می‌دهند. به‌عنوان مثال، مطالعه‌ای که توسط باقری و همکاران (۱۳۹۸) انجام‌شده است، نشان می‌دهد که استدلال اخلاقی می‌تواند به کاهش تخلفات مالی و ارتقاء شفافیت در گزارشگری مالی منجر شود. در نتیجه، تقویت استدلال اخلاقی در میان حسابرسان ایرانی نه‌تنها به بهبود کیفیت خدمات حسابرسی کمک می‌کند، بلکه به توسعه یک جامعه مالی سالم و پایدار نیز منجر خواهد شد. در این راستا، آموزش و پرورش اخلاقی در برنامه‌های تحصیلی و حرفه‌ای حسابرسان باید مورد توجه ویژه قرار گیرد تا بتوانند در مواجهه با چالش‌های مختلف، تصمیمات اخلاقی و آگاهانه‌ای اتخاذ کنند. با توجه به اهمیت عملکرد شغلی حسابرسان در تصمیم‌گیری افراد، مسئله این تحقیق بررسی نقش میانجی استدلال اخلاقی بر ارتباط بین تفکر انتقادی و عملکرد شغلی حسابرسان می‌باشد.

^۱ - Flores et al

^۲ - Bucaro

^۳ - Brasel et al

پیشینه پژوهش

وهاب و آمین^۱ (۲۰۲۴) رابطه بین مهارت‌های تفکر انتقادی حسابرسان و کالیبر گزارش‌های آن‌ها را بررسی کردند. نمونه مطالعه شامل ۲۰۵ نفر، از جمله ۱۱۳ حسابرس از هیئت نظارت مالی فدرال و ۹۲ حسابرس از دفاتر حسابرسی و شرکت‌ها در عراق بود. یافته‌های این مطالعه حاکی از ارتباط مثبت بین متغیر مستقل، مهارت تفکر انتقادی و متغیر وابسته، کیفیت گزارش است.

لارماندی و همکاران^۲ (۲۰۲۳) تأثیر دو مکانیسم اجرایی - نظارت نظارتی (بازرسی توسط هیئت نظارت بر حسابداری عمومی - هیئت نظارت بر حسابداری عمومی) و مسئولیت قانونی - بر اثربخشی حسابرسی و کارایی حسابرسی را هنگامی که قضاوت حرفه‌ای حسابرس در خطر است، تحلیل می‌کند. این مطالعه بینش‌هایی را در مورد اثرات ایجاد هیئت نظارت بر حسابداری عمومی ارائه می‌دهد و پیامدهای سیاستی را برای تنظیم‌کننده‌ها ارائه می‌دهد.

در مطالعه لیو و پاستور^۳ (۲۰۲۳)، پدیده‌ای مشاهده شد که در آن، تحت تأثیر واسطه‌ای قوی خودکارآمدی، قضاوت فوری تأثیر منفی بر حقیقت‌یابی معمولی دارد. از سوی دیگر، قضاوت فوری ویژگی‌های ذهن باز CTD را منعکس می‌کند و نگرش فعالانه فرد را نسبت به بازتاب در محیط‌های متنوع و کاوش مستمر حقایق واقعی به تصویر می‌کشد؛ بنابراین، مطالعه حاضر بیان می‌کند که تمایل افراد به قضاوت آنی ممکن است به‌طور مثبت بر حقیقت‌یابی معمول آن‌ها تأثیر بگذارد. بررسی مجدد روابط بین سه بعد فرعی ۲ ES-CTDI در شرایط مختلف نمونه تحقیق ضروری است.

بوکارو (۲۰۱۹) متخصصان حسابرسی، استانداردها و تنظیم‌کننده‌ها به‌طور مداوم بر اهمیت قضاوت حرفه‌ای در حسابرسی فرآیندهای پیچیده و برآوردهای مالی تأکید می‌کنند. نتایج نشان می‌دهد که تأکید بر استفاده از قضاوت حرفه‌ای برای کاهش ذهنیت مکانیزم حسابرسان کافی نیست. با این حال، همانطور که انتظار می‌رفت، حسابرسانی که از دیدگاه سیستمی استفاده می‌کنند، بهتر می‌توانند پیچیدگی موقعیت را ارزیابی کنند و قضاوت حرفه‌ای را به‌طور مؤثرتری اعمال کنند. این نتایج نشان می‌دهد که هدف بهبود قضاوت حرفه‌ای را می‌توان با تغییر اساسی در نحوه تفکر حسابرسان به دست آورد.

اقبالی (۱۴۰۳) تأثیر استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی حسابرسان با توجه به نقش تعدیل‌گر رضایت شغلی را بررسی کرد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران با جامعه معلوم ۱۲۴ نفر بود. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی حسابرسان تأثیر دارد. همچنین نشان داد که رضایت شغلی در رابطه بین استدلال اخلاقی و عملکرد شغلی حسابرسان نقش تعدیل‌گر دارد.

¹ - Wahab and Amin

² - Larmandi et al

³ - Liu and Pastor

رضایی و همکاران (۱۴۰۳) به بررسی نقش تعدیلگر اندازه مؤسسات حسابرسی در تأثیر خودکارآمدی بر قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرسان پرداختند. جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش از طریق پرسشنامه محقق ساخته بین اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران و با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی انجام شد و ۱۳۲ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد خودکارآمدی حسابرس بر قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرس تأثیر مثبت و معناداری دارد. حسابرسانی که از خودکارآمدی بیشتری برخوردار هستند، تلاش بیشتری جهت قضاوت و تصمیم‌گیری حرفه‌ای می‌کنند. همچنین نتایج نشان داد اندازه موسسه حسابرسی تأثیر معناداری بر رابطه خودکارآمدی و قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرسان ندارد.

بشیری‌منش و همکاران (۱۴۰۱) تأثیر سوگیری مدیران بر استراتژی‌های حسابرسان در مواجهه با ریسک حسابرسی را بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد، تمرکز مدیران بر اهداف کوتاه‌مدت، شهرت‌طلبی و درصد بالای مالکیت مدیران منجر به تلاش و دقت بیشتری در فرآیند حسابرسی و افزایش حق‌الزحمه حسابرسی می‌شود. همچنین نتایج نشان داد، بیش اطمینانی و سنگربندی مدیران رابطه منفی و معناداری با تأخیر گزارش حسابرسی دارد. همچنین یافته‌ها نشان داد، ویژگی‌های رفتاری مدیران تأثیری بر تغییر حسابرسی ندارد.

مسعودی مقدم و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی، اخلاق حرفه‌ای و استراتژی تعامل حسابرسان با صاحبکار پرداختند. یافته‌ها نشان داد که سرمایه اجتماعی حسابرسان هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم بر استراتژی تعامل با صاحبکار تأثیرگذار است. در این میان، اخلاق حرفه‌ای به عنوان یک عامل میانجی کلیدی عمل می‌کند. به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی از یک سو مستقیماً بر انتخاب استراتژی تعامل تأثیر می‌گذارد و از سوی دیگر با تقویت اخلاق حرفه‌ای، به طور غیرمستقیم بر بهبود استراتژی‌های تعامل با صاحبکار مؤثر است. یافته‌ها که با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری تحلیل شده، بر نقش محوری اخلاق حرفه‌ای در این رابطه تأکید دارد.

زیغمی و پاک مرام (۱۴۰۱) تأثیر تفکر انتقادی بر کیفیت عملکرد حسابرسی داخلی را بررسی کردند. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه حسابرسان مستقل سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی می‌باشد که از نفرات در دسترس حجم نمونه آماری با توجه به محدودهای اعمال شده تعداد ۳۸۴ پرسشنامه انتخاب گردید. نتایج پژوهش نشان داد که عناصر عاطفی (سابقه حسابرسی) بر کیفیت عملکرد حسابرسی داخلی تأثیر معنی‌دار و مثبت دارد؛ و عناصر شناختی (آموزش و یادگیری حرفه‌ای) و عناصر رفتاری (اجرای فرآیند حسابرسی) بر کیفیت عملکرد حسابرسی داخلی تأثیر معنی‌دار و مثبت دارد.

پورسمیعی و همکاران (۱۴۰۰) تحقیقی با عنوان شناخت رویکردهای تفکر انتقادی حسابرسان و بازنمایی آن در قالب تحلیل‌های پیوندی انجام دادند. روش پژوهش، توصیفی-پیمایشی می‌باشد و جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای که در بین حسابرسان سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی شامل کلیه شرکا، مدیران و سرپرستان حسابرسی توزیع شد، صورت گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که در مؤسسات

حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، بین سه بعد ذهنیت فلسفی و قضاوت حرفه‌ای رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ و فشار بودجه زمانی بر رابطه ابعاد ذهنیت فلسفی و قضاوت حرفه‌ای حسابرس تأثیر منفی و معناداری دارد. شایسته شجاعی و همکاران (۱۳۹۹) تأثیر معیارهای رفتار اخلاقی را بر عملکرد حسابرسان می‌پردازند. جامعه آماری این پژوهش متشکل از حسابرسان مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی و حسابرسان مستقل رسمی هست. برای محاسبه تعداد نمونه از فرمول کوکران و برای نمونه‌گیری از روش نمونه در دسترس استفاده گردید. نشان می‌دهد، تمام متغیرهای زیرمجموعه محیط اخلاقی (شامل محیط ابزاری، محیط دلخواه، محیط مستقل، محیط ضوابط، محیط کارایی محور و محیط قانون و مقررات) بر عملکرد حسابرس تأثیر مثبت و معناداری دارد، اما از متغیرهای زیرمجموعه ایدئولوژی اخلاقی، ایده‌آل‌گرایی بر عملکرد حسابرسان تأثیر مثبت و معنی‌دار داشته و نسبی‌گرایی بر عملکرد حسابرسان دارای تأثیر منفی و معنادار است.

فرضیه‌های پژوهش

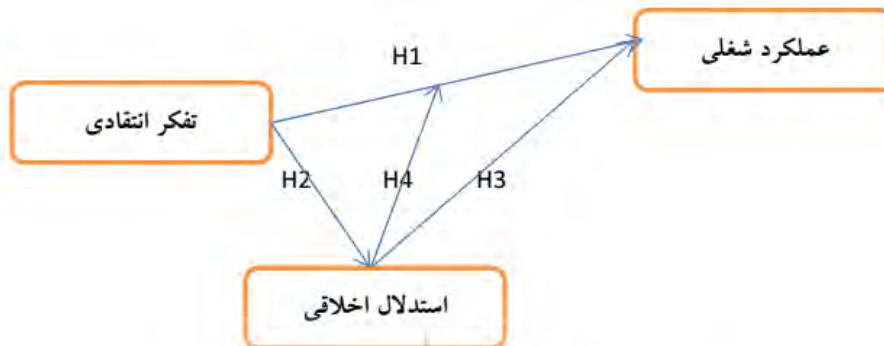
- ۱: تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی تأثیر دارد.
- ۲: تفکر انتقادی بر استدلال اخلاقی تأثیر دارد.
- ۳: استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی تأثیر دارد.
- ۴: استدلال اخلاقی نقش میانجی را در ارتباط بین تفکر انتقادی و عملکرد شغلی ایفا می‌کند.

روش پژوهش

این پژوهش بر مبنای نوع پژوهش نیز از انواع پژوهش‌های ترکیبی می‌باشد که بخشی از آن کیفی و بخشی نیز کمی است. روش گردآوری اطلاعات به صورت میدانی و کتابخانه‌ای بوده است و ابتدا با روش کتابخانه‌ای به مروری بر پژوهش‌های پیشین پرداخته و مبنای نظری پژوهش مورد بررسی قرار خواهد گرفت. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش پرسشنامه با حسابرسان جامعه حسابداران رسمی ایران استفاده شد. جامعه و نمونه آماری این پژوهش، حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران جامعه هدف این پژوهش را تشکیل می‌دهند. برای انتخاب حجم نمونه آماری از جدول کرجسی مورگان استفاده و نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به تعداد ۳۳۷ نفر انتخاب گردید.

مدل مفهومی تحقیق

متغیرهای تحقیق

الف- متغیر مستقل: تفکر انتقادی

ب- متغیر وابسته: عملکرد شغلی

ج- متغیر میانجی: استدلال اخلاقی

برای سنجش عملکرد شغلی از پرسشنامه چو (۱۹۹۶) شامل ۱۲ پرسش بر مبنای طیف لیکرت استفاده گردید؛ و برای اندازه‌گیری تفکر انتقادی از پرسشنامه توران (۲۰۰۰) بر مبنای طیف لیکرت استفاده و برای سنجش استدلال اخلاقی از پرسشنامه عبدالهاک و همکاران (۱) شامل ۱۲ پرسش بر مبنای طیف لیکرت استفاده گردید.

آمار توصیفی

ویژگی‌های جمعیت شناختی اعضای نمونه شامل جنسیت، سن، سابقه شغلی، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی در ادامه این بخش آورده می‌شود.

جدول (۱). وضعیت جمعیت شناختی نمونه

درصد	فراوانی	شرح	
۸۵.۲	۲۸۸	مرد	جنسیت
۱۴.۸	۵۰	زن	
۰	۰	۳۰-۲۰	سن
۳۵.۲	۱۱۹	۴۰-۳۱	

درصد	فراوانی	شرح	
۴۶.۷	۱۵۸	۵۰-۴۱	سطح تحصیلات
۶.۱	۶۱	بیش از ۵۰	
۶۸.۶	۲۳۲	کارشناسی	
۲۰.۴	۶۹	کارشناسی ارشد	
۱۰.۹	۳۷	دکتری	رشته تحصیلی
۳۶.۷	۱۲۴	حسابداری	
۲۴.۶	۸۳	مدیریت مالی	
۱۸.۶	۶۳	حسابرسی	
۲۰.۱	۶۸	سایر رشته‌ها	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

تحلیل عاملی

نتایج حاصل که در جدول (۶) نشان داده شده است، نشانگر مناسب بودن همبستگی‌های موجود بین داده‌ها برای تحلیل عاملی و کفایت نمونه‌گیری است، از این رو می‌توان به تحلیل عاملی، اقدام کرد.

جدول ۶. آزمون KMO و بارتلت

آزمون کرویت بارتلت	.۸۳۳
درجه آزادی	۹۴۶
سطح معناداری	.۰۰۰

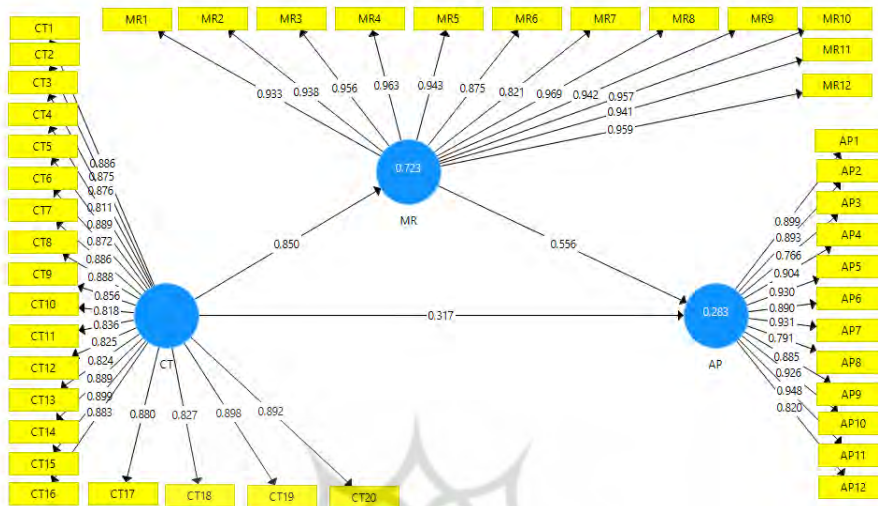
منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به عدد KMO (بزرگ‌تر از ۰.۷) و عدد معناداری آزمون بارتلت ($\text{sig} < 0.05$) می‌توان گفت که داده‌ها برای اجرای تحلیل عاملی مناسب است و از شرایط موردنیاز برخوردار است.

آزمون فرضیه‌های تحقیق

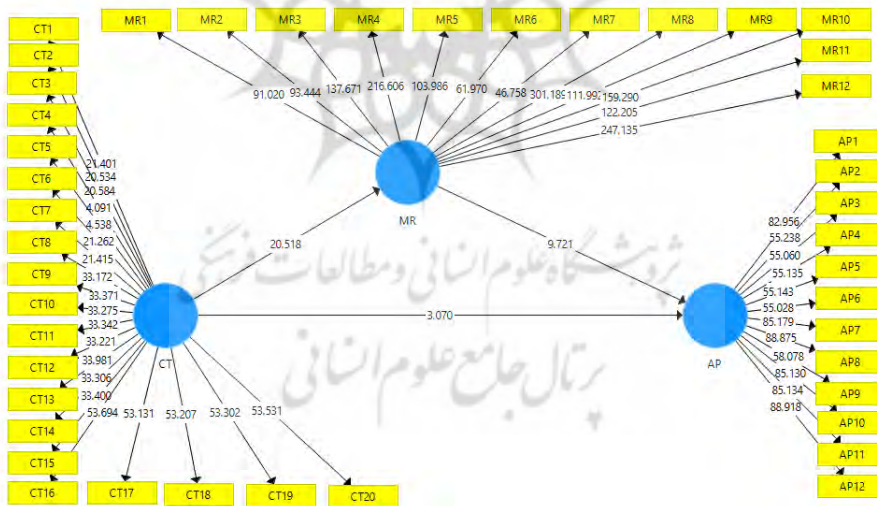
در این قسمت به بررسی آزمون فرضیات تحقیق با استفاده از نرم‌افزار PLS می‌پردازیم.

شکل ۱. مدل ساختاری تحقیق همراه با ضرایب بارهای عاملی

منبع: یافته های پژوهشگر

شکل ۲. مدل ساختاری تحقیق همراه با ضرایب معناداری

منبع: یافته های پژوهشگر

برازش مدل

جهت بررسی برازش مدل، از برازش مدل اندازه‌گیری، برازش مدل ساختاری و برازش کلی مدل استفاده می‌کنیم.

برازش مدل‌های اندازه‌گیری

پایایی^۱:

به منظور بررسی پایایی مدل اندازه‌گیری تحقیق، به بررسی ضرایب بارهای عاملی، ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی^۲ می‌پردازیم.

سنجش بارهای عاملی:

جدول ۷. ضرایب بارهای عاملی

بار عاملی	شاخص	عامل
0.886	CT1	تفکر انتقادی
0.875	CT2	
0.876	CT3	
0.811	CT4	
0.889	CT5	
0.872	CT6	
0.886	CT7	
0.888	CT8	
0.856	CT9	
0.818	CT10	
0.836	CT11	
0.825	CT12	
0.824	CT13	
0.889	CT14	
0.889	CT15	
0.883	CT16	
0.880	CT17	
0.827	CT18	
0.898	CT19	
0.892	CT20	
0.899	AP1	عملکرد شغلی
0.893	AP2	
0.766	AP3	
0.904	AP4	
0.930	AP5	
0.890	AP6	
0.931	AP7	
0.791	AP8	

¹ -Reliability

² -Composite Reliability

بار عاملی	شاخص	عامل
0.885	AP9	استدلال اخلاقی
0.926	AP10	
0.948	AP11	
0.820	AP12	
0.933	MR1	
0.938	MR2	
0.956	MR3	
0.963	MR4	
0.943	MR5	
0.875	MR6	
0.821	MR7	
0.969	MR8	
0.942	MR9	
0.957	MR10	
0.941	MR11	
0.959	MR12	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

مقدار ملاک برای مناسب بودن ضرایب بارهای عاملی، ۰.۴ می‌باشد. در جدول فوق تمامی اعداد ضرایب بارهای عاملی سؤالات از ۰.۴ بیشتر است که نشان از مناسب بودن این معیار دارد.

آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی

مطابق با الگوریتم تحلیل داده‌ها در PLS، بعد از سنجش بارهای عاملی سؤالات، نوبت به محاسبه و گزارش ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی می‌رسد که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۸. نتایج معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرهای پنهان تحقیق

ضریب پایایی ترکیبی (CR>0.7)	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0.7)	متغیرهای مکنون
.۹۴۶	.۹۳۳	تفکر انتقادی
.۹۷۶	.۹۷۰	عملکرد شغلی
.۹۲۸	.۹۲۴	استدلال اخلاقی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به اینکه مقدار مناسب برای آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی ۰.۷ است و مطابق با یافته‌های جدول فوق این معیارها در مورد متغیرهای مکنون مقدار مناسبی را اتخاذ نموده‌اند، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی پژوهش را تأیید نمود.

روایی همگرا^۱

معیار دوم از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، روایی همگرا است که به بررسی میزان همبستگی هر سازه با سؤالات (شاخص‌ها) خود می‌پردازد.

جدول ۹. نتایج روایی همگرا متغیرهای پنهان تحقیق

متغیرهای مکنون	میانگین واریانس استخراجی (AVE>0.5)
تفکر انتقادی	.۷۴۶
عملکرد شغلی	.۸۷۱
استدلال اخلاقی	.۶۵۶

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به اینکه مقدار مناسب برای AVE^۲، ۰.۵ است و مطابق با یافته‌های جدول فوق این معیار در مورد متغیرهای مکنون مقدار مناسبی را اتخاذ نموده‌اند، در نتیجه مناسب بودن روایی همگرای پژوهش تأیید می‌شود.

برازش مدل ساختاری

ضرایب معناداری Z (مقادیر t_values)

با توجه به شکل شماره (۲)، چون ضریب t برای فرضیه‌های تحقیق بیشتر از ۱.۹۶ به دست آمده‌اند، لذا در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار بودن آن‌ها تأیید می‌شود.

معیار R Squares یا R²

دومین معیار برای بررسی برازش مدل ساختاری در یک پژوهش ضرایب R² مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زای (وابسته) مدل است. R² معیاری است که نشان از تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا دارد و سه مقدار

^۱ - Convergent Validity

^۲ - Average Variance Extracted

۰.۱۹، ۰.۳۳ و ۰.۶۷ به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شود. مطابق با شکل (۱)، مقدار R^2 برای سازه‌های درون‌زای پژوهش محاسبه شده است که با توجه به سه مقدار ملاک، می‌توان مناسب بودن برازش مدل ساختاری را تأیید ساخت.

جدول ۱۰. نتایج معیار R^2 برای سازه درون‌زا

متغیرهای مکنون	R^2
عملکرد شغلی	.۲۸۳
استدلال اخلاقی	.۷۲۳

منبع: یافته‌های پژوهشگر

برازش مدل کلی

معیار^۱ GOF

برای بررسی برازش مدل کلی از معیار GOF استفاده می‌شود که سه مقدار ۰.۰۱، ۰.۲۵ و ۰.۳۶ به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است. این معیار از طریق فرمول زیر محاسبه می‌گردد:

$$GOF = \sqrt{\text{communalities} \times R^2}$$

Communalities از میانگین مقادیر اشتراکی متغیرهای پنهان پژوهش به دست می‌آید.

جدول ۱۱. میزان Communalities و R^2 متغیرهای تحقیق

متغیرهای مکنون	Communalities	R^2
تفکر انتقادی	.۷۴۶	.۰۰۰
عملکرد شغلی	.۸۷۱	.۲۸۳
استدلال اخلاقی	.۶۵۶	.۷۲۳

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۱۲. نتایج برازش مدل کلی

Communalities	R^2	GOF
0.۷۵۸	.۵۰۳	.۶۱۷

منبع: یافته‌های پژوهشگر

^۱ - Goodness of Fit

با توجه به مقدار به‌دست‌آمده برای GOF به میزان ۰.۶۱، برازش مناسب مدل کلی تأیید می‌شود.

جدول ۱۳. نتایج رابطه مستقیم و ضرایب معناداری فرضیات مدل

مسیر	ضریب مسیر	معناداری	نتیجه آزمون
تفکر انتقادی - عملکرد شغلی	۰.۳۱۷	۳/۰۷۰	قبول
تفکر انتقادی - استدلال اخلاقی	۰.۸۵۰	۲۰/۵۱۸	قبول
استدلال اخلاقی - عملکرد شغلی	۰.۵۵۶	۹/۷۲۱	قبول
تفکر انتقادی - استدلال اخلاقی - عملکرد شغلی	بررسی شروط	بررسی شروط	قبول

منبع: یافته‌های پژوهشگر

فرضیه اول: تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی تأثیر دارد.

مطابق جدول فوق می‌توان گفت ضریب مسیر تأثیر تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی ۰.۳۱۷ است. آماره تی برای این ضریب نیز ۳۰.۷۰ است و مقدار آن بالاتر از آستانه معنی‌داری یعنی ۱.۹۶ به‌دست‌آمده است. لذا می‌توان گفت تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی تأثیر مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: تفکر انتقادی بر استدلال اخلاقی تأثیر دارد.

مطابق جدول فوق می‌توان گفت ضریب مسیر تأثیر تفکر انتقادی بر استدلال اخلاقی ۰.۸۵۰ است. آماره تی برای این ضریب نیز ۲۰.۵۱۸ است و مقدار آن بالاتر از آستانه معنی‌داری یعنی ۱.۹۶ به‌دست‌آمده است. لذا می‌توان گفت تفکر انتقادی بر استدلال اخلاقی تأثیر مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی تأثیر دارد.

مطابق جدول فوق می‌توان گفت ضریب مسیر تأثیر استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی ۰.۵۵۶ است. آماره تی برای این ضریب نیز ۹.۷۲۱ است و مقدار آن بالاتر از آستانه معنی‌داری یعنی ۱.۹۶ به‌دست‌آمده است. لذا می‌توان گفت استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی تأثیر مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: استدلال اخلاقی نقش میانجی را در ارتباط بین تفکر انتقادی و عملکرد شغلی ایفا می‌کند.

برای تأیید نقش واسط استدلال اخلاقی در مسیر تفکر انتقادی - عملکرد شغلی باید چهار شرط فراهم باشد (بارون و کنی، ۱۹۸۶): اولاً بین متغیر مستقل (تفکر انتقادی) و متغیر وابسته (عملکرد شغلی) رابطه وجود داشته باشد؛ ثانیاً، بین متغیر مستقل و متغیر واسط (استدلال اخلاقی) رابطه وجود داشته باشد؛ ثالثاً، بین متغیر واسط (استدلال اخلاقی) و متغیر وابسته (عملکرد شغلی) رابطه وجود داشته باشد؛ رابعاً، میزان تغییرات در متغیر وابسته (عملکرد شغلی) که توسط متغیر مستقل (تفکر انتقادی) توضیح داده می‌شود، باید در صورت کنترل متغیر واسط، به سطح

پایین‌تری کاهش یابد. با توجه سطور فوق و نتایج جدول فوق، شرط‌های اول، دوم و سوم محقق می‌شود. به‌منظور بررسی شرط چهارم حاصل ضرب ضریب مسیر «تفکر انتقادی - استدلال اخلاقی» و «استدلال اخلاقی - عملکرد شغلی» با ضریب مسیر «تفکر انتقادی - عملکرد شغلی» مقایسه می‌شود، اگر حاصل ضرب مذکور بیشتر از ضریب مسیر «تفکر انتقادی - عملکرد شغلی» باشد، شرط چهارم برقرار است. حاصل ضرب ضریب مسیر «تفکر انتقادی - استدلال اخلاقی» و «استدلال اخلاقی - عملکرد شغلی» برابر است با: $0.472 = 0.556 \times 0.850$ که این مقدار از ضریب مسیر «تفکر انتقادی - عملکرد شغلی» (0.317) بیشتر است، در نتیجه شرط چهارم برقرار است، به‌عبارت‌دیگر استدلال اخلاقی در ارتباط بین تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی نقش میانجی ایفا می‌کند. نتایج نشان می‌دهد استدلال اخلاقی منجر به تقویت ارتباط بین تفکر انتقادی و عملکرد شغلی می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در فرضیه اول مشخص گردید، تفکر انتقادی بر عملکرد شغلی تأثیر دارد. تفکر انتقادی به‌عنوان یک مهارت اساسی در حرفه حسابرسی، تأثیر زیادی بر عملکرد شغلی حسابرسان مستقل دارد. حسابرسان مستقل با استفاده از تفکر انتقادی می‌توانند به تحلیل دقیق‌تری از اطلاعات مالی و غیرمالی بپردازند. این امر به آن‌ها کمک می‌کند تا نقاط ضعف و قوت گزارش‌های مالی را شناسایی کنند. تفکر انتقادی به حسابرسان این امکان را می‌دهد که به دنبال نشانه‌های غیرعادی و احتمالی تقلب باشند. این مهارت می‌تواند به کاهش ریسک‌های مالی و افزایش دقت در گزارشگری کمک کند. حسابرسانی که تفکر انتقادی دارند، قادر به ارزیابی دقیق‌تر گزینه‌های مختلف و اتخاذ تصمیمات منطقی‌تر هستند. این امر می‌تواند به بهبود کیفیت خدمات حسابرسی منجر شود. تفکر انتقادی به حسابرسان کمک می‌کند تا بتوانند با ذینفعان مختلف (مدیران، سهامداران و مشتریان) به‌طور مؤثرتری ارتباط برقرار کنند و نظرات خود را به شکلی منطقی و مستدل بیان کنند. در شرایط پیچیده و چالش‌برانگیز، تفکر انتقادی به حسابرسان کمک می‌کند تا به‌طور مؤثری مسائل را شناسایی و راه‌حل‌های مناسب را پیشنهاد دهند. تفکر انتقادی به حسابرسان این امکان را می‌دهد که به‌جای واکنش‌های احساسی، به‌طور منطقی به چالش‌ها و فشارهای شغلی پاسخ دهند. این امر می‌تواند به بهبود سلامت روانی و عملکرد کلی آن‌ها کمک کند. نتایج به‌دست‌آمده با نتایج زیغمی و عسگر پاک مرام (۱۴۰۱) مطابقت دارد.

در فرضیه دوم مشخص گردید که تفکر انتقادی بر استدلال اخلاقی تأثیر دارد. تفکر انتقادی به‌عنوان یک مهارت اساسی در حرفه حسابرسی، تأثیر زیادی بر استدلال اخلاقی حسابرسان مستقل دارد. تفکر انتقادی به حسابرسان این امکان را می‌دهد که موقعیت‌های اخلاقی را به‌دقت تحلیل کنند و تمامی جوانب آن را در نظر بگیرند. این موضوع می‌تواند به شناسایی چالش‌ها و تضادهای اخلاقی کمک کند. حسابرسان با تفکر انتقادی قادرند تعارض منافع را شناسایی و ارزیابی کنند. این توانایی به آن‌ها کمک می‌کند تا در مواجهه با فشارهای بیرونی و داخلی، تصمیمات اخلاقی صحیح‌تری بگیرند. تفکر انتقادی به حسابرسان کمک می‌کند تا در شرایط پیچیده،

تصمیمات اخلاقی خود را بر اساس منطق و استدلال اتخاذ کنند و از واکنش‌های احساسی پرهیز کنند. حسابرسانی که تفکر انتقادی دارند، در بیان نظرات و ارزیابی‌ها به شفافیت و صداقت بیشتری پایبند هستند. این موضوع می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی به حرفه حسابرسی کمک کند. تفکر انتقادی به حسابرسان کمک می‌کند تا در شرایطی که با فشارهای مالی یا اجتماعی مواجه هستند، به‌طور مؤثری عمل کنند و اصول اخلاقی خود را حفظ کنند. حسابرسانی که تفکر انتقادی دارند، می‌توانند به‌عنوان الگوهایی برای دیگران عمل کنند و فرهنگ اخلاقی را در سازمان‌های خود تقویت کنند.

در فرضیه سوم مشخص گردید استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی تأثیر دارد. استدلال اخلاقی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی حرفه حسابرسی، تأثیر قابل توجهی بر عملکرد شغلی حسابرسان مستقل دارد. این تأثیر می‌تواند از جنبه‌های مختلفی مانند کیفیت خدمات، اعتبار حرفه‌ای و اعتماد عمومی به حسابرسان مستقل ناشی شود. حسابرسانی که دارای استدلال اخلاقی قوی هستند، معمولاً به استانداردهای حرفه‌ای پایبندند و تلاش می‌کنند که خدمات باکیفیت‌تری ارائه دهند. این امر منجر به بهبود کیفیت گزارش‌های مالی و حسابرسی می‌شود. استدلال اخلاقی می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی به حسابرسان و حرفه حسابرسی کمک کند. وقتی حسابرسان به اصول اخلاقی پایبند باشند، مشتریان و ذینفعان بیشتری به آن‌ها اعتماد خواهند کرد. حسابرسانی که در تصمیم‌گیری‌های خود به اصول اخلاقی توجه می‌کنند، می‌توانند از بروز مشکلات قانونی و مالی جلوگیری کنند. این امر به کاهش ریسک‌های مربوط به دعاوی حقوقی و خسارات مالی کمک می‌کند. استدلال اخلاقی قوی می‌تواند به تقویت شهرت حرفه‌ای حسابرسان کمک کند. حسابرسانی که به اصول اخلاقی پایبندند، معمولاً در صنعت به‌عنوان حرفه‌ای‌های معتبر شناخته می‌شوند. استدلال اخلاقی به حسابرسان کمک می‌کند تا تعارض منافع را شناسایی و مدیریت کنند. این توانایی می‌تواند به حفظ استقلال و بی‌طرفی آن‌ها در فرآیند حسابرسی کمک کند. حسابرسانی که به اصول اخلاقی پایبندند، می‌توانند به ایجاد یک فرهنگ سازمانی مثبت و اخلاقی در محل کار کمک کنند. این امر می‌تواند بر روی دیگر کارکنان نیز تأثیر مثبت بگذارد.

در فرضیه چهارم مشخص گردید. استدلال اخلاقی نقش میانجی را در ارتباط بین تفکر انتقادی و عملکرد شغلی ایفا می‌کند. نقش میانجی استدلال اخلاقی در ارتباط بین تفکر انتقادی و عملکرد شغلی حسابرسان مستقل در ایران به دلایل متعددی قابل توضیح است. تفکر انتقادی به حسابرسان کمک می‌کند تا اطلاعات را به‌دقت تجزیه و تحلیل کنند و شواهد را بررسی کنند. استدلال اخلاقی سپس به آن‌ها کمک می‌کند تا از این تحلیل‌ها برای اتخاذ تصمیمات اخلاقی و منطقی استفاده کنند. این فرآیند به بهبود کیفیت تصمیم‌گیری و عملکرد شغلی منجر می‌شود. حسابرسان ممکن است با فشارهایی از سوی ذینفعان یا تعارض‌های منافع مواجه شوند. استدلال اخلاقی به آن‌ها کمک می‌کند تا این تعارض‌ها را شناسایی کرده و به بهترین شکل ممکن مدیریت کنند که در نهایت به حفظ استقلال و اعتبار آن‌ها کمک می‌کند. استدلال اخلاقی به حسابرسان کمک می‌کند تا در برابر فشارهای بیرونی و داخلی، به اصول اخلاقی و حرفه‌ای خود پایبند بمانند. این پایبندی می‌تواند به بهبود کیفیت خدمات و

اعتبار حرفه‌ای آن‌ها منجر شود. حسابرسانی که توانایی تفکر انتقادی و استدلال اخلاقی قوی دارند، بیشتر مورد اعتماد مشتریان و ذینفعان قرار می‌گیرند. این اعتماد می‌تواند به بهبود عملکرد شغلی و افزایش رضایت مشتریان کمک کند. استدلال اخلاقی می‌تواند به ایجاد فرهنگ‌سازمانی مثبت کمک کند که در آن تفکر انتقادی و رفتارهای اخلاقی تشویق می‌شود. این فرهنگ می‌تواند به بهبود عملکرد کلی سازمان و افراد کمک کند. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده پیشنهاد می‌شود، برگزاری دوره‌های تخصصی در زمینه تفکر انتقادی و مهارت‌های تحلیلی برای حسابرسان می‌تواند به تقویت این مهارت‌ها کمک کند. این دوره‌ها می‌توانند شامل کارگاه‌های عملی و مطالعات موردی باشند. محیط‌های کاری باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که حسابرسان تشویق شوند سؤالات انتقادی بپرسند و نظرات خود را آزادانه بیان کنند. این امر می‌تواند به ایجاد فرهنگ پرسشگری و یادگیری مستمر در سازمان کمک کند. آموزش تکنیک‌های مختلف حل مسئله و روش‌های تحلیلی می‌تواند به حسابرسان کمک کند تا تفکر انتقادی خود را تقویت کنند و در مواجهه با چالش‌ها به‌طور مؤثرتری عمل کنند. برگزاری دوره‌های آموزشی برای تقویت مهارت‌های ارتباطی حسابرسان می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا نظرات و تحلیل‌های خود را به شکل مؤثرتری بیان کنند و با ذینفعان ارتباط بهتری برقرار کنند. ایجاد فضاهایی برای بحث و تبادل نظر در بین حسابرسان می‌تواند به تقویت تفکر انتقادی کمک کند. این فضاها می‌توانند شامل جلسات گروهی، کارگاه‌ها و سمینارها باشند. آموزش و استفاده از ابزارها و نرم‌افزارهای تحلیلی می‌تواند به حسابرسان کمک کند تا اطلاعات را به شکلی مؤثرتر تحلیل کنند و تفکر انتقادی خود را تقویت کنند. استفاده از سناریوهای واقعی یا فرضی در آموزش می‌تواند به حسابرسان کمک کند تا در شرایط مختلف، استدلال‌های اخلاقی خود را تمرین کنند و توانایی‌های تفکر انتقادی خود را تقویت کنند. ایجاد و به‌روزرسانی کدهای اخلاقی حرفه‌ای به‌گونه‌ای که شامل مثال‌های واقعی و چالش‌های اخلاقی باشد، می‌تواند به حسابرسان کمک کند تا در شرایط مختلف تصمیمات بهتری بگیرند. با توجه به نتایج تحقیق و سؤالاتی که طی انجام آن برای محقق مطرح گردید، جهت تکمیل این تحقیق و انجام تحقیقات بیشتر در حوزه‌های مرتبط با این پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- پیشنهاد می‌شود ارتباط بین ویژگی‌های شریک حسابرسی و عملکرد شغلی در مؤسسات حسابرسی بررسی شود.
- به بررسی ارتباط بین مشخصات کسب‌وکار صاحب‌کار و عملکرد شغلی در مؤسسات حسابرسی بررسی شود.

فهرست منابع

اقبال، حنیفه. (۱۴۰۳). بررسی تأثیر استدلال اخلاقی بر عملکرد شغلی حسابرسان با تأکید بر نقش تعدیل‌گر رضایت شغلی، اولین کنفرانس ملی دیدگاه‌های نوین در مدیریت و حسابداری با رویکرد تحول‌سازمانی، شیراز.

- بشیری‌منش، نازنین، مداح، احسان و آگاهی، فهیمه. (۱۴۰۱). تأثیر سوگیری مدیران بر استراتژی‌های حسابرسان در مواجهه با ریسک حسابرسی. قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری. ۱ (۳): ۲۵-۵۲.
- پورسمیعی، محمد؛ عبدلی، محمدرضا؛ ولیان، حسن و صفری گرایلی، مهدی. (۱۴۰۰). شناخت رویکردهای تفکر انتقادی حسابرسان و بازنمایی آن در قالب تحلیل‌های پیوندی. مطالعات تجربی حسابداری مالی. ۶۹: ۱۸۵-۲۰۱.
- رضایی، مینا، آقایی، آرزو و کمالی، احسان. (۱۴۰۳). بررسی نقش تعدیلگر اندازه مؤسسات حسابرسی در تأثیر خودکارآمدی بر قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرسان. قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری. ۳ (۱۰): ۱۴۵-۱۶۶.
- زیغمی، پرویز و پاک مرام، عسگر. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر تفکر انتقادی بر کیفیت عملکرد حسابرسی داخلی. چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۵ (۵۹): ۴۱-۵۵.
- شایسته شجاعی، پرویز؛ پورزمانی، زهرا، یعقوب نژاد، احمد. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر معیارهای رفتار اخلاقی را بر عملکرد حسابرسان. حسابداری ارزشی و رفتاری. ۵ (۱۰): ۲۸۱-۳۱۸.
- مسعودی مقدم، محمد و طالب نیا، قدرت اله. (۱۴۰۳). بررسی نقش اخلاق حرفه ای حسابرسان در تاثیر سرمایه اجتماعی حسابرسان بر استراتژی تعامل با صاحبکار. قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری. ۳ (۱۱): ۴۵-۶۸.
- میرسراجی، مهدی؛ پیش‌بین، محمدتقی و فلاحتی، کیومرث. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر هوش هیجانی بر عملکرد شغلی کارکنان اداره کل بیمه سلامت استان تهران. بیمه سلامت ایران.
- Bouygues, H. L. (2019). "Simple Habits to Improve Your Critical Thinking." *Harvard Business Review* 6.
- Bucaro, A. C. (2019). Enhancing auditors' critical thinking in audits of complex estimates." *Accounting, Organizations and Society* 73 (2019): 35-49.
- Brasel, K., Doxey, M. M., Grenier, J. H., Reffett, A. (2016). Risk Disclosure Preceding Negative Outcomes: The Effects of Reporting Critical Audit Matters on Judgments of Auditor Liability, *The Accounting Review*, 91(5): 1345-1362. <https://doi.org/10.2308/accr-51380>.
- Choo.F.(1986). Job Stress, Job Performance, and Auditor Personality Characteristics", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 5(2), Spring, pp. 17-34.
- Ennis R. H. (2011). An outline of goals for a critical thinking curriculum and its assessment Available from: <http://www.criticalthinking.net/goals.html>
- Flores, K, L., Matkin, G, S., Burbach, M, E., Quinn, C., Harding, H (2010). Deficient Critical Thinking Skills among College Graduates: Implications for leadership, *Educational Philosophy and Theory* banner, 44(2): 212-230. <https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2010.00672.x>
- Griffith, E. E., Hammersley, J. S., Kadous, K., & Young, D. (2015). Auditor mindsets and audits of complex estimates. *Journal of Accounting Research*, 53(1), 49-77..

- Glover, S.M. and Prawatt, D.F. (2013), "Enhancing auditor professional skepticism", Global Policy Committee, available at: www.thecaq.org/docs/research/skepticismreport.pdf.
- Jorge.V, Noete.A.M and Saiz.C. (2011). Critical Thinking Motivational Scale: a contribution to the study of relationship between critical thinking and motivation. *Electronic Journal of research in education psychology* 9(2).823-848.
- Kirmizia, F. S., Saygib, C., Yurdakalc, I (2015). Determine The Relationship Between The Disposition of Critical Thinking and The Perception About Problem Solving Skills. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 657-661.
- Thorne, L. (2000). The development of two measures to assess accountants' prescriptive and deliberative moral reasoning. *Behavioral Research in Accounting*, 12, 139- 169.

پرسشنامه عملکرد شغلی

شرح	رضایت بخش نیست (۱)	نیازمند بهبود (۲)	رضایت بخش (۳)	خوب (۴)	عالی (۵)
حفظ کمیت کار					
حفظ کیفیت کار					
ارتباط شفاهی					
ارتباط کتبی					
پذیرش مسئولیت و شروع عمل					
اعمال مهارت ها و مراقبت های حرفه ای					
پیروی از سیاست ها و رویه ها					
برنامه ریزی و سازماندهی کار					
انطباق با موقعیت های شغلی جدید یا متفاوت.					
کنار آمدن با دیگران در شرکت					
برخورد با مشتریان خارج از شرکت					
نظارت بر دیگران					

پرسشنامه تفکر انتقادی

شرح	خیلی مخالفم (۱)	مخالفم (۲)	نظری ندارم (۳)	موافقم (۴)	خیلی موافقم (۵)
در مورد استدلال درست، من از بسیاری از همسالانم بهتر هستم.					
احساس می کنم می توانم همه چیز مربوط به تفکر را به روشی دقیق درک کنم.					
من می توانم یاد بگیرم که چگونه به روشی دقیق فکر کنم.					
من بهتر از بسیاری از همسالانم می توانم یاد بگیرم که چگونه درست استدلال کنم.					

خیلی موافقم (۵)	موافقم (۴)	نظری ندارم (۳)	مخالقم (۲)	خیلی مخالفم (۱)	شرح
					برای من مهم است که یاد بگیرم چگونه درست استدلال کنم.
					برای من مهم است که در استدلال خوب باشم.
					برای من مهم است که از مهارت های فکری خود به درستی استفاده کنم.
					برای من مهم است که در حل مشکلات خوب باشم.
					تفکر انتقادی به من کمک می کند تا به یک حرفه ای خوب تبدیل شوم.
					تفکر انتقادی برای آینده من مفید خواهد بود
					تفکر انتقادی در زندگی روزمره مفید است
					تفکر انتقادی برای دروس مفید است.
					من دوست دارم قبل از تصمیم گیری در مورد چیزی به درستی استدلال کنم.
					دوست دارم چیزهایی یاد بگیرم که طرز فکرم را بهتر کند.
					من دوست دارم انتقادی فکر کنم
					من دوست دارم به شیوه ای دقیق استدلال کنم
					اگر مشکلی دارم که مستلزم استدلال انتقادی است، حاضرم زمانی را فدا کنم
					در غیر این صورت به چیزهای دیگری اختصاص می داد.
					من حاضرم زمان و تلاش زیادی را برای بهبود روش استدلالم فدا کنم.
					ارزش دارد که برای کسب و استفاده از تفکر انتقادی زمان و تلاش صرف کنید.

پرسشنامه استدلال اخلاقی

خیلی زیاد (۵)	زیاد (۴)	معمولا (۳)	کم (۲)	نه (۱)	شرح
					آیا ضعف در سیستم ممکن است به راحتی با کنترل های جبران کننده برطرف شود؟
					آیا یک کارمند خوب قضاوت سرپرست خود را به تعویق می اندازد؟
					آیا شغل همکاران ممکن است با امتناع او از اصلاح نامه تهدید شود؟

شرح	نه (۱)	کم (۲)	معمولا (۳)	زیاد (۴)	خیلی زیاد (۵)
آیا مشورت منصفانه در مورد وضعیت مالی مشتری می تواند شهرت حرفه ای را پیش بینی کند؟					
آیا حسابرس موظف است از رعایت استانداردهای حسابداری مشخص اطمینان حاصل کند؟ بدون توجه به شرایط؟					
آیا همکاران وظیفه دارد از صحت نامه مدیریت اطمینان حاصل کند؟					
جوهره قضاوت حرفه ای در مورد حمایت از حسابرسان تحت تأثیر قرار می گیرد.					
یک حسابرس خوب از کمک به رئیس امتناع می کند.					
مشتریان واقعاً به کنترل داخلی اهمیت می دهند					
آیا اصلاح نامه مدیریت با آنچه همکاران فکر می کند درست است مطابقت دارد؟					
همتایان همکاران در مؤسسه حسابداری چه اقدامی را از او انتظار دارند؟					
چه عواملی در تعیین مسئولیت حرفه ای همکاران مرتبط هستند؟					

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

The Effect of Critical Thinking on Auditors' job Performance with regard to the Mediating Role of Moral Reasoning

Vahid Oskou¹
Majid Moradi²
Reza Shaygan Mehr³

Received: 06/ October /2025 Accepted: 05/ December /2025

Abstract

The purpose of this study was to determine the effect of critical thinking on auditors' job performance with regard to the mediating role of moral reasoning; the present study is descriptive-survey and correlational in terms of data collection method and applied in terms of purpose. The statistical population of this study is all independent auditors of certified public accountants. The sample size was 338 people using the Morgan table and the non-random sampling method was available. In the present study, a questionnaire was used to measure the research variables. The researcher analyzed the data obtained from the questionnaire after extracting and classifying it through Smart PLS software. The results of data analysis showed that critical thinking has an effect on job performance and critical thinking has an effect on moral reasoning. Moral reasoning has an effect on job performance. Moral reasoning plays a mediating role in the relationship between critical thinking and job performance. Auditors who have critical thinking are more transparent and honest in expressing opinions and assessments. This can help increase public trust in the auditing profession. Auditors who adhere to ethical principles can help create a positive and ethical organizational culture in the workplace. This can also have a positive impact on other employees.

Keywords: Critical thinking, ethical reasoning, job performance.

¹. Department of Administrative Sciences and Economics, Faculty of Humanities and Sports Sciences, Gonbad-Kavos University, Gonbad-Kavos, Iran. (Corresponding author). vahidoskou@gonbad.ac.ir

². Department of Accounting, Sav.C., Islamic Azad University, Iran. M.moradi@iau.ir

³. Department of Accounting, Tax Affairs Organization, Gonbad-Kavos, Iran. rezashayganmehr@gmail.com

